Seðlabanki Íslands

Nýleg efnahagsþróun og kjarasamningar framundan

Samband iðnfélaga – Samiðn

12. september 2013

Þórarinn G. Pétursson

Aðalhagfræðingur Seðlabanka Íslands

Hagvaxtarþróun og -horfur

- Hagvöxtur mældist 2,2% á fyrri hluta ársins – samanborið við 1,3% á seinni hluta árs 2012
- Þjóðarútgjöld drógust saman um 1% vegna 13% samdráttar fjárfestingar sem endurspeglar mikla fjárfestingu í skipum og flugvélum á sama tíma í fyrra – án þeirra jókst fjárfesting á fyrri hluta þessa árs um rúmlega 4% frá sama tíma í fyrra
- Hagvöxtur töluvert meiri en spáð var í PM13/3 – aðallega vegna kröftugri fjárfestingar og minni innflutnings
- Samkvæmt síðustu spá verður hagvöxtur tæplega 2% í ár og tæplega 3% 2014-15 – áþekkt meðalhagvexti síðustu 30 ára

Þjóðhagsreikningar á fyrri hluta árs 2013 og spá Seðlabankans

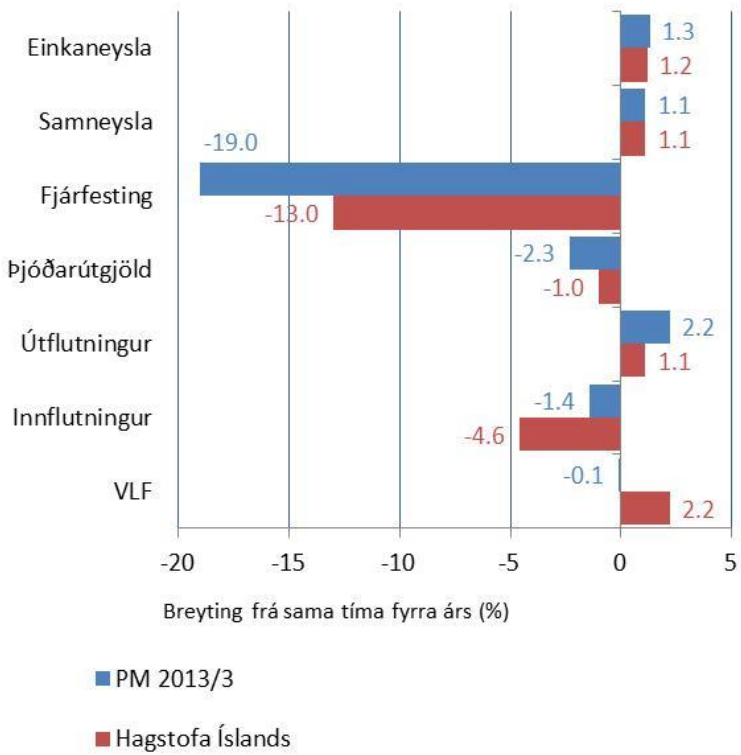

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Hagvöxtur og framlag undirliða 2010-2015[1]

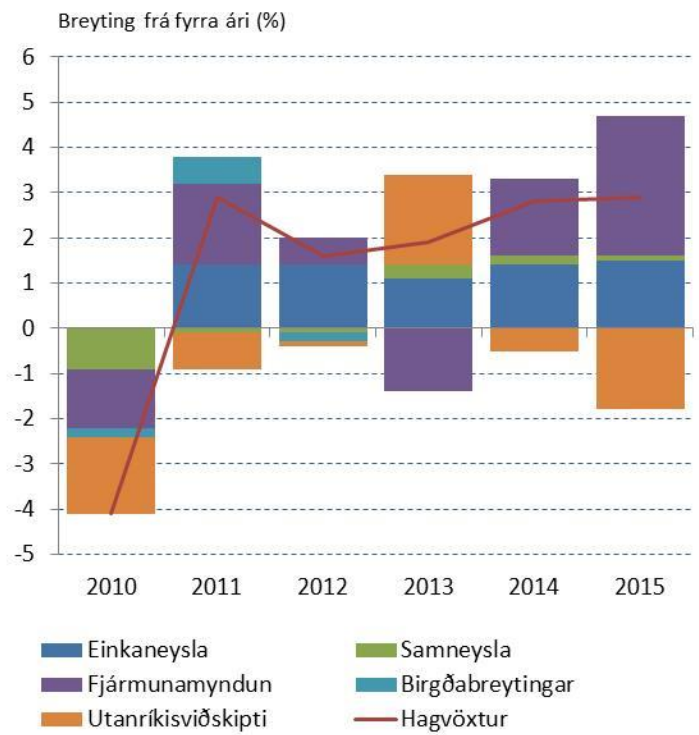

1. Grunnspá Seðlabankans 2013-2015.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Framlag til efnahagsbatans

- VLF hefur vaxið um tæplega 8% frá fyrsta ársfjórðungi 2010 þegar efnahagslífið náði botni
- Megindrifkraftar batans: útflutningur (mest þjónustuútflutningur), einkaneysla og atvinnuvegafjárfesting
- Svipuð saga frá framleiðsluhliðinni: mestan hluta batans má rekja til ferðamannaiðnaðar og innlendrar smá- og heildsölu; framlag fjármálaþjónustu til batans hefur hins vegar verið neikvætt

Framlag undirliða landsframleiðslu til efnahagsbata[1]

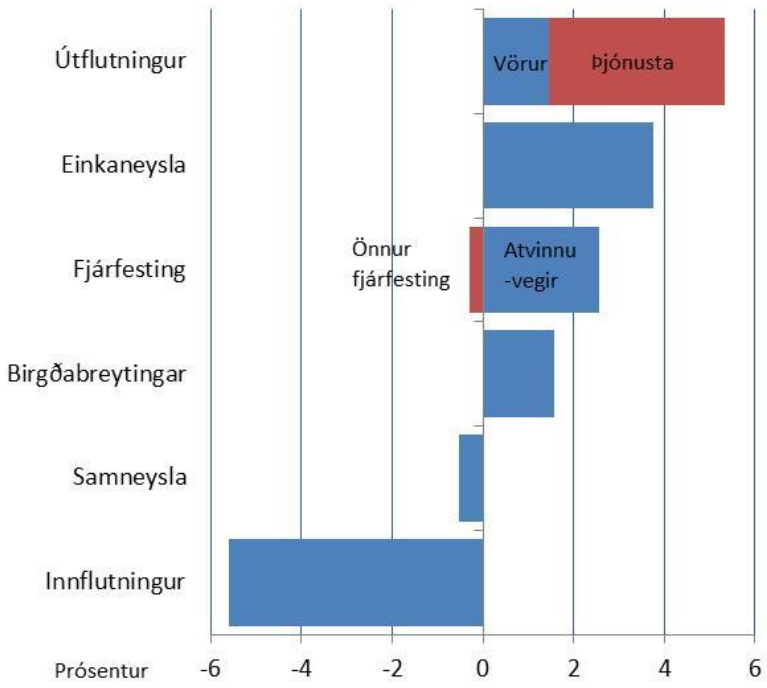

1. Frá fyrri helmingi 2010 til fyrri árshelmings 2013.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Hlutdeild nokkurra atvinnugreina í aukningu vergra þáttatekna 2010-2012

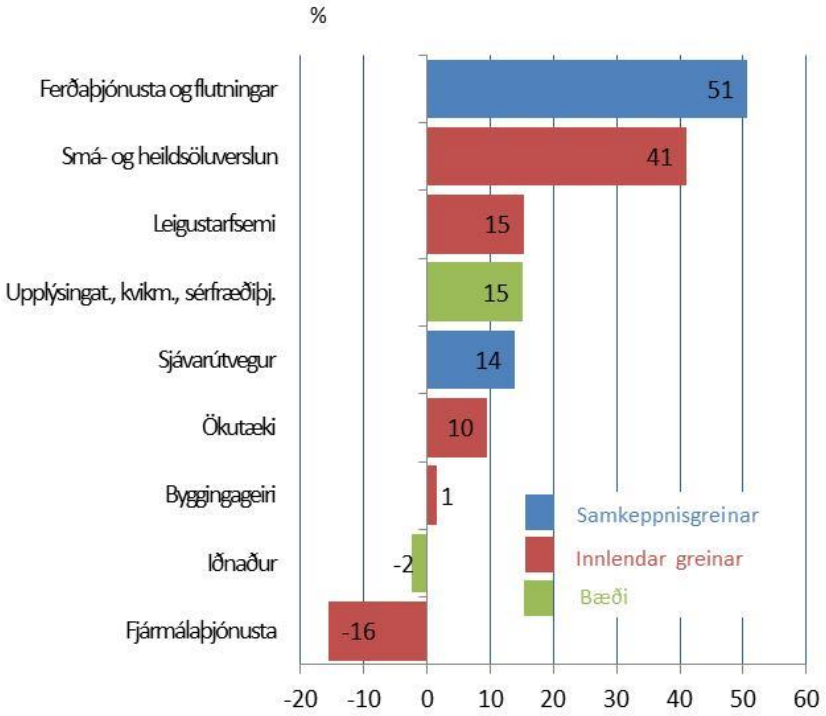

1. Atvinnugreinar sem tilheyra fyrst og fremst innlenda geiranum eru einkenndar með rauðu en þær sem tilheyra samkeppnisgeiranum með bláu. Greinar sem falla nokkuð mitt á milli eru einkenndar með grænu.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Hægari bati en á fyrri bataskeiðum ...

- Efnahagsbatinn er hægari nú en á fyrri bataskeiðum
- Kemur ekki á óvart í ljósi stærð áfallsins og að núverandi bataskeið kemur í kjölfar alvarlegrar fjármálakreppu ...
- ... en einnig í ljósi erfiðs alþjóðlegs umhverfis – sem gerir útflutningsdrifinn bata erfiðari

Hagvöxtur í efnahagsbata[1]

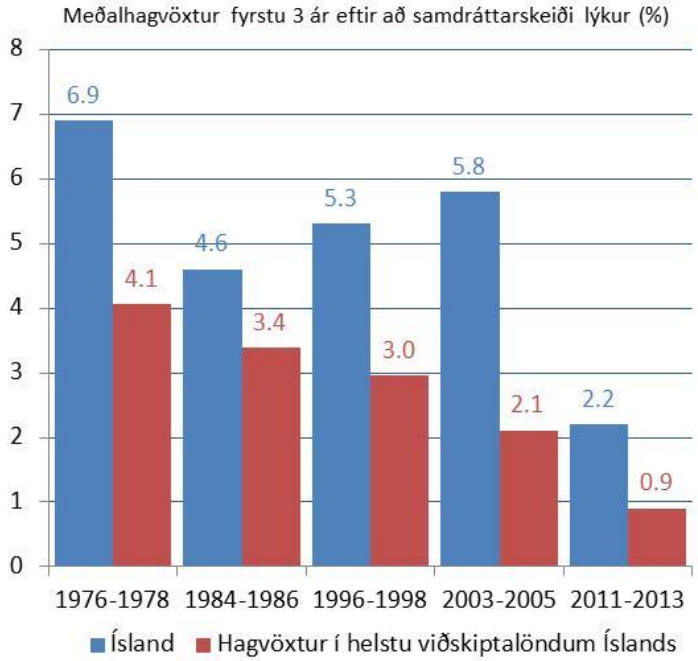

1. Samdráttarskeiðin á Íslandi byggjast á mati Þórarins G. Pétursonar (2000) að viðbættum skeiðunum 2002-3 og 2008-10. Vöxturinn fyrir árið 2013 er samkvæmt spá PM 2013/3.

Heimildir: Þórarinn G. Pétursson (2000). "Business cycle forecasting and regime switching", Seðlabanki Íslands *Working Paper* nr. 7, Hagstofa Íslands, OECD, Seðlabanki Íslands.

Útflutningur í efnahagsbata[1]

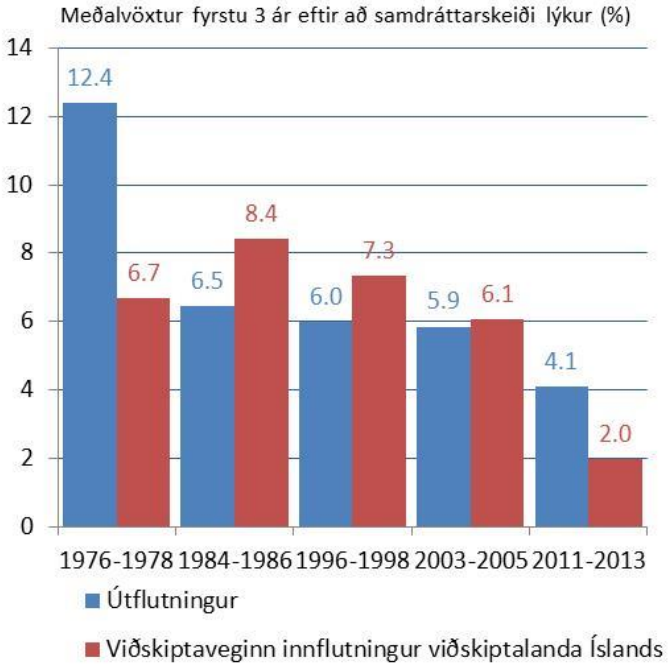

1. Samdráttarskeiðin byggjast á mati Þórarins G. Pétursonar (2000) að viðbættum skeiðunum 2002-3 og 2008-10. Vöxturinn fyrir árið 2013 er samkvæmt spá PM 2013/3.

Heimildir: Þórarinn G. Pétursson (2000). "Business Cycle Forecasting and Regime Swithcing", Seðlabanki Íslands *Working Paper* nr. 7, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

… en í takt við fyrri tvíburakreppur

- Samdráttur svipaður og að jafnaði í öðrum stórum fjármálakreppum en batinn er hægari
- Kemur ekki á óvart í ljósi þess að hér varð tvíburakreppa en þær eru dýpri og vara lengur
- Kemur heldur ekki á óvart í ljósi sérlega óhagstæðs ytra umhverfis

Hagvöxtur í kjölfar fjármálakreppa[1]

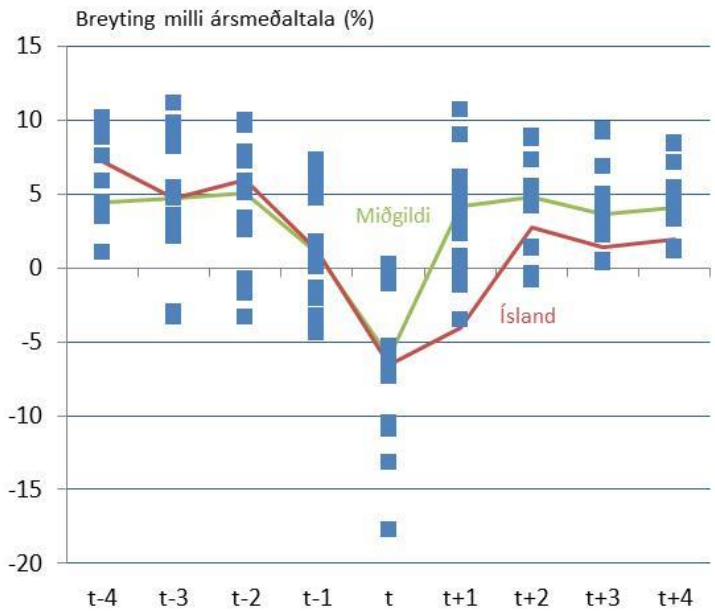

1. Hagvöxtur á Íslandi og í 15 öðrum fjármálakreppum (ár *t* er skilgreint sem upphafsár kreppunnar). Löndin eru (upphafsár í sviga) Argentína (2002), Brasilía (1999), Ekvador (1999), Filippseyjar (1998), Finnland (1991), Indónesía (1998), Írland (2009), Ísland (2009), Lettland (2009), Malasía (1998), Mexíkó (1995), Suður-Kórea (1998), Svíþjóð (1991), Taíland (1998), Tyrkland (2001) og Úrugvæ (2002).
Heimildir: Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn, Seðlabanki Íslands.

Samanburður á afleiðingum mismunandi tegunda fjármálakreppa

	Gjaldeyris-kreppur	Banka-kreppur	Tvíbura-kreppur
Lengd	2,1	2,6	3,8
Dýpt	5,9	6,2	18,6

Samanburður á 52 kreppum. Lengd: meðallengd í árum. Dýpt: meðaltal uppsafnaðs taps VLF í %. *Heimild*: M. Bordo, B. Eichengreen, D. Klingebiel og M. S. Martinez-Peria (2001). Is the crisis problem growing more severe? *Economic Policy*, 16, 51-82.

Meðalhagvöxtur meðal þróaðra ríkja 4 ár eftir kreppu (%)

Skandinavíukreppan 1991	2,2
Asíukreppan 1998	3,0
Fjármálakreppan núna	0,6

Sæmilegur vöxtur í alþjóðlegu samhengi

- Frá því að VLF náði botni snemma árs 2010 hefur batinn verið hraðari en að meðaltali meðal viðskiptalanda – hægari en í Bandaríkjunum en kröftugri en á evrusvæðinu
- Frá 2011 hefur hagvöxtur hér verið um 1 prósentu meiri en að meðaltali meðal viðskiptalanda og horfur á að svo verði áfram

Þróun landsframleiðslunnar í kjölfar fjármálakreppunnar[1]

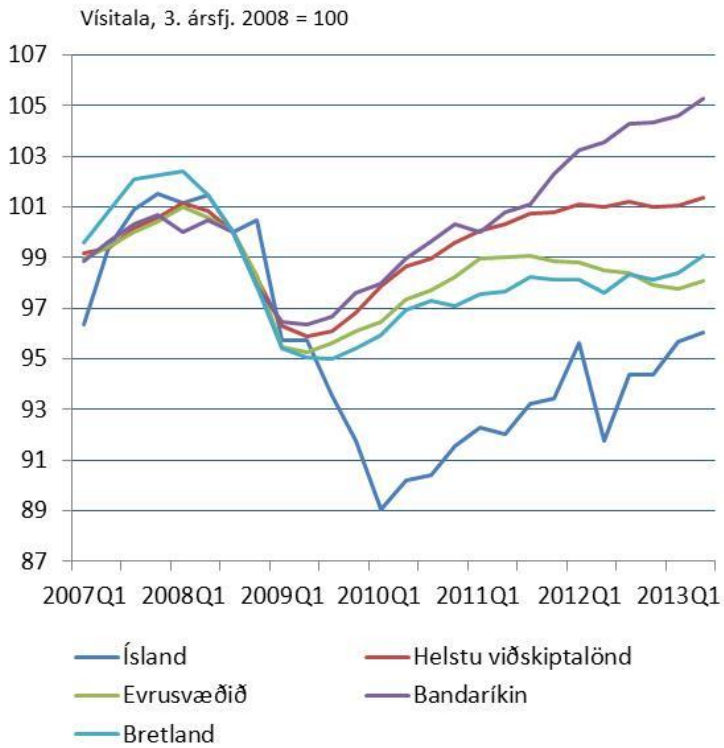

1. Árstíðarleiðrétt gögn fyrir Ísland koma frá Seðlabanka Íslands.
Heimildir: OECD, Macrobond, Seðlabanki Íslands.

Hagvöxtur á Íslandi og í helstu viðskiptalöndum

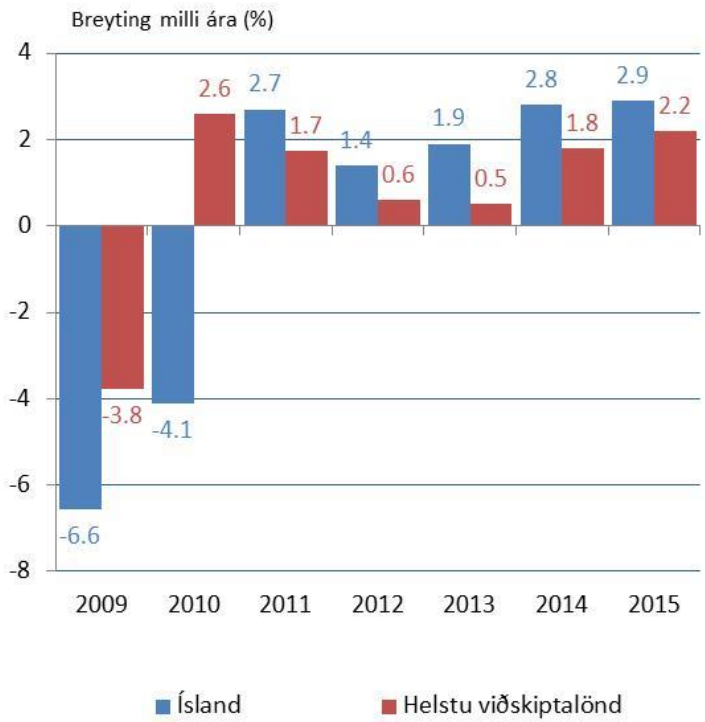

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Horfur hafa versnað hér og erlendis

- Hagvaxtarhorfur meðal þróaðra ríkja hafa undanfarið ítrekað verið endurskoðaðar niður á við
- Nú er talið að meðalhagvöxtur 2012-14 verði undir 1% í 14 ríkjum (3 ríkjum í sept. 11) og að samdráttur verði í 6 ríkjum (engu í sept. 11)
- Þetta hefur einnig endurspeglast í endurskoðun á hagvaxtarspám hér á landi

Spá Alþjóðagjaldeyrissjóðsins um meðalhagvöxt 2012-14 meðal 28 þróaðra ríkja

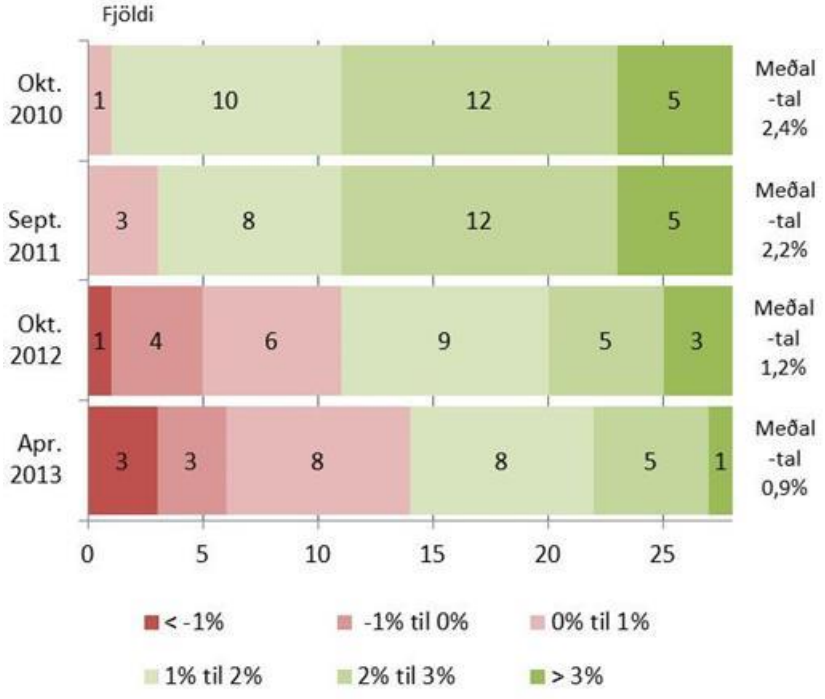

Heimild: Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn.

Endurskoðun hagvaxtarspáa Seðlabankans 2012-2014

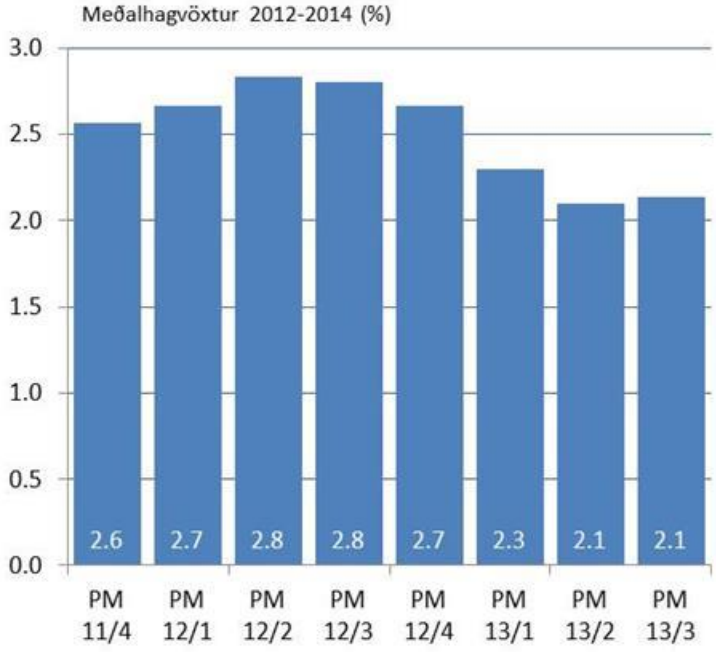

Heimild: Seðlabanki Íslands.

Kröftugur bati á vinnumarkaði ...

- Starfandi fjölgaði um 1,9% á Q2 frá fyrra ári og heildarvinnustundum um 2,8% (spáð 0,7%)
- Árstíðarleiðrétt skráð atvinnuleysi mældist 4,6% á Q2 (spáð 4,4%) og hefur minnkað úr 5,8% frá 2012Q2
- Meðalvinnutími að lengjast á ný, fleiri fyrirtækja ætla að ráða en segja upp, starfsfólki í fullu starfi fjölgar, atvinnuþátttaka eykst, fleiri flytja til landsins en frá því og stór hluti þeirra sem fara af atvinnuleysisskrá hverfur til launaðrar vinnu

Heildarvinnustundir og atvinnuleysi

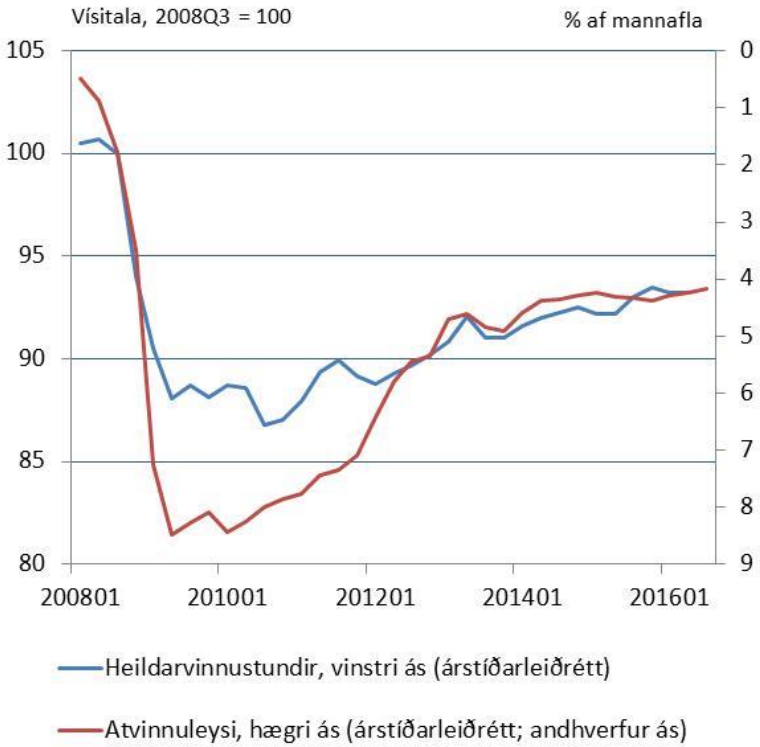

Heimildir: Hagstofa Íslands, Vinnumálastofnun, Seðlabanki Íslands.

Ástæður afskráningar af atvinnuleysisskrá[1]

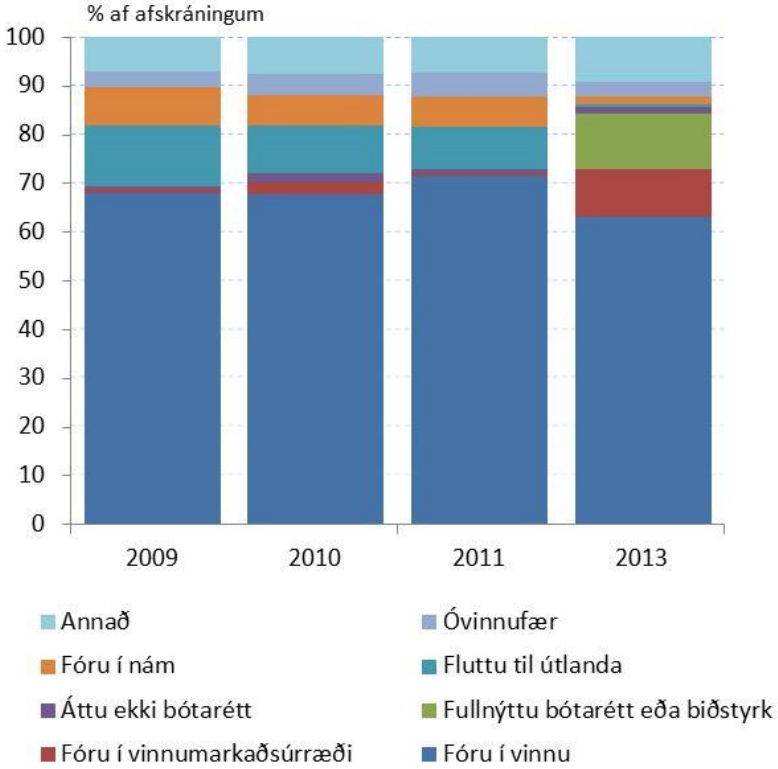

1. Undir flokkinn „annað" falla aðallega ellilífeyrir, fæðingarorlof og frí. 1. ársfjórðungur 2009-2011 en fyrri hluti ársins 2013. Tölur fyrir árið 2012 eru ekki til.
Heimild: Vinnumálastofnun.

... og einn sá kröftugasti meðal iðnríkja

- Hlutfall starfandi
  - Hefur hækkað um 2 prósentur hér frá 10Q4-12Q4 en um 0,2 prósentur hjá OECD-ríkjum
- Atvinnuleysishlutfallið
  - Hefur á sama tíma lækkað um 2,5 prósentur hér en um 0,2 prósentur hjá OECD-ríkjum
- Kröftugri bati en í Bandaríkjunum og Bretlandi og mun kröftugri bati en á evrusvæðinu

Þróun á vinnumarkaði í kjölfar fjármálakreppunnar[1]

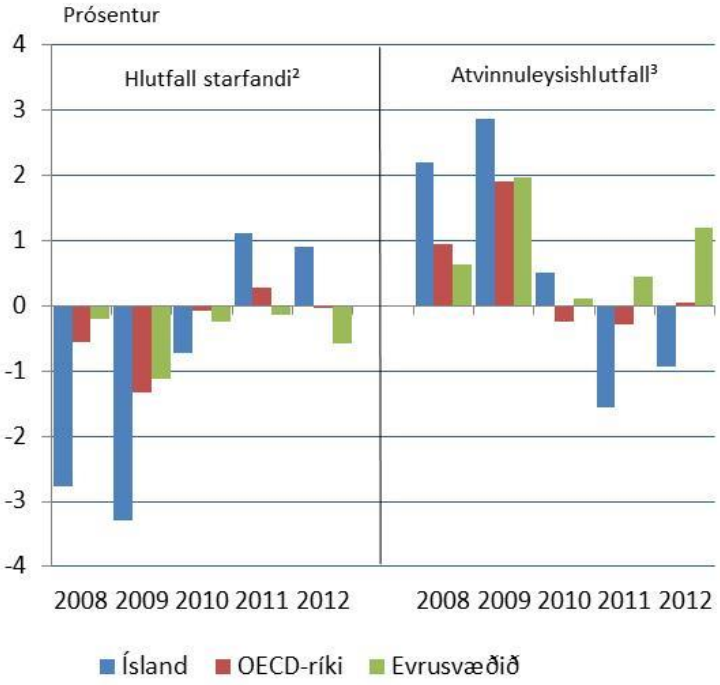

1. Ársbreytingar milli fjórða ársfjórðungs hvers árs. 2. Fjöldi starfandi sem hlutfall af mannfjölda 15-64 ára (árstíðarleiðrétt). 3. Fjöldi atvinnulausra sem hlutfall af vinnuafli (alþjóðlega samræmdur mælikvarði, árstíðarleiðrétt).
Heimild: OECD.

Verðbólga eykst á ný ...

- Ársverðbólgan jókst á ný í júlí og aftur í ágúst og er orðin svipuð og í byrjun árs og fyrir ári
- Aukningin fyrirséð vegna grunnáhrifa en er heldur meiri en gert var ráð fyrir í maíspánni
- Kjarnaverðbólga hefur einnig aukist töluvert og verðbólguvæntingar þokast upp á við

Árleg verðbólga (%)	Ág. 2013	Júlí 2013	Ág. 2012
VNV	4,3	3,8	4,1
VNV án skatta	4,2	3,7	3,9
VNV án húsn.	4,2	3,8	4,3
HICP	-	4,2	4,5
K3 án skatta	4,7	4,0	3,9
K4 án skatta	4,3	3,6	3,3

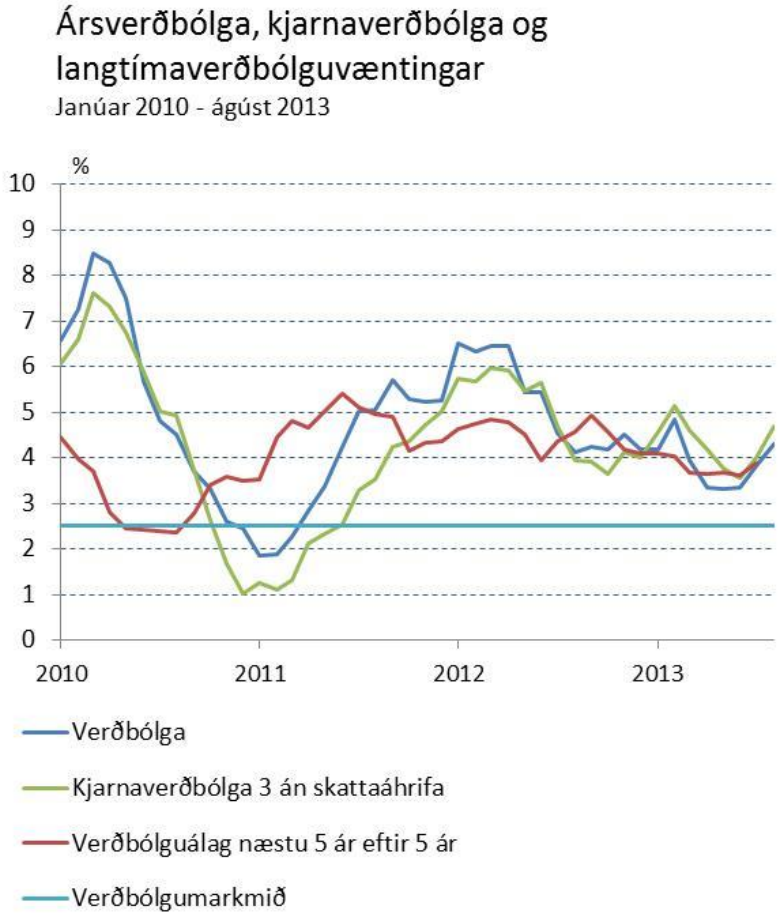

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

... og verðbólguhorfur versna frá því í maí

- Verðbólgan var 3,3% á Q2 í takt við PM13/2 og spáð að hún verði 4% á Q3 (3,7% í maí)
- Horfur á þrálátari verðbólgu en í maí: verði 4,1% á Q4 (3,7% í maí) og 3% 2014Q4 (2,5% í maí)
- Meginskýringin er hægari framleiðnivöxtur en áður var spáð
- Verðbólguhorfur óvissar og meiri hætta á að hún verði meiri en spáð er en að hún verði minni

Verðbólga - samanburður við PM 2013/2

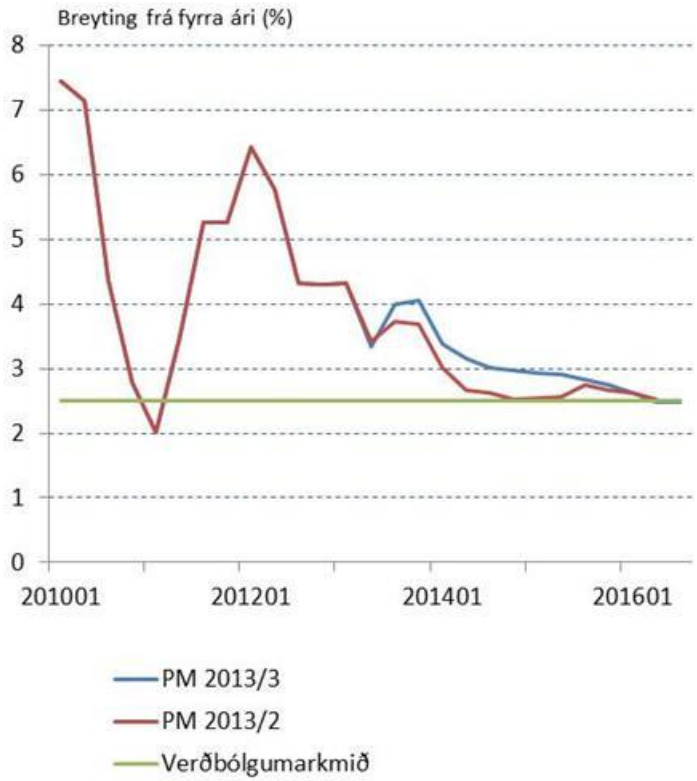

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Verðbólguspá og óvissumat

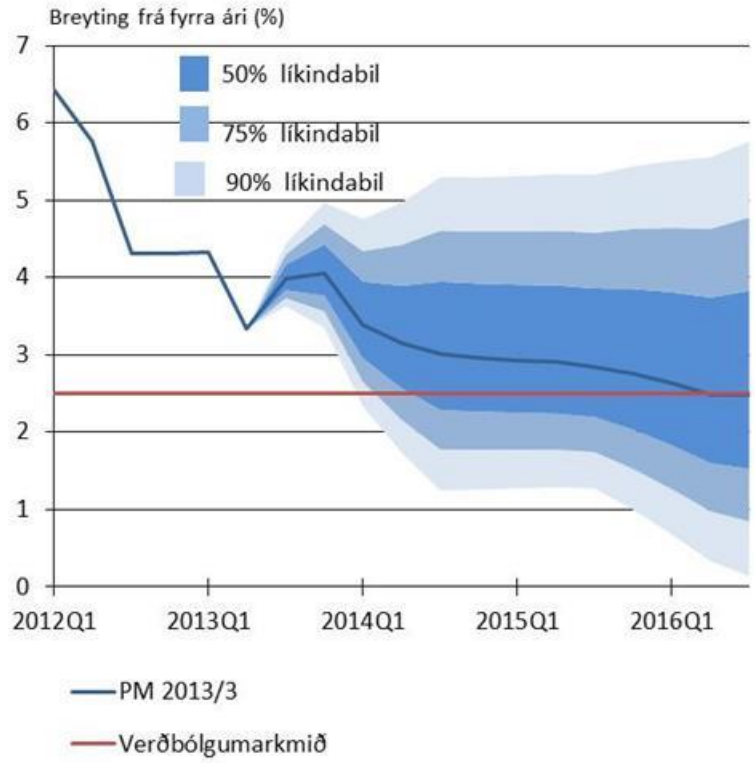

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Helstu áhættuþættir grunnspárinnar

Styrkur alþjóðlegs efnahagsbata

Þróun gengis krónunnar

Opinber fjármál

Kjara-samningar og launaþróun

Innlendur efnahagsbati og stærð slakans

Verðbólgu-horfur

Kjarasamningar og launaþróun

- Laun hafa ítrekað hækkað meira en framleiðni hér á landi: bæði á þensluárunum og eftir efnahagshrunið þegar atvinnuleysi hefur verið mikið
- Mun meiri hækkanir en í öðrum löndum: grefur undan samkeppnisstöðu þjóðarbúsins og/eða gengisstöðugleika

Launakostnaður á framleidda einingu og framlag undirliða 2000-2015[1]

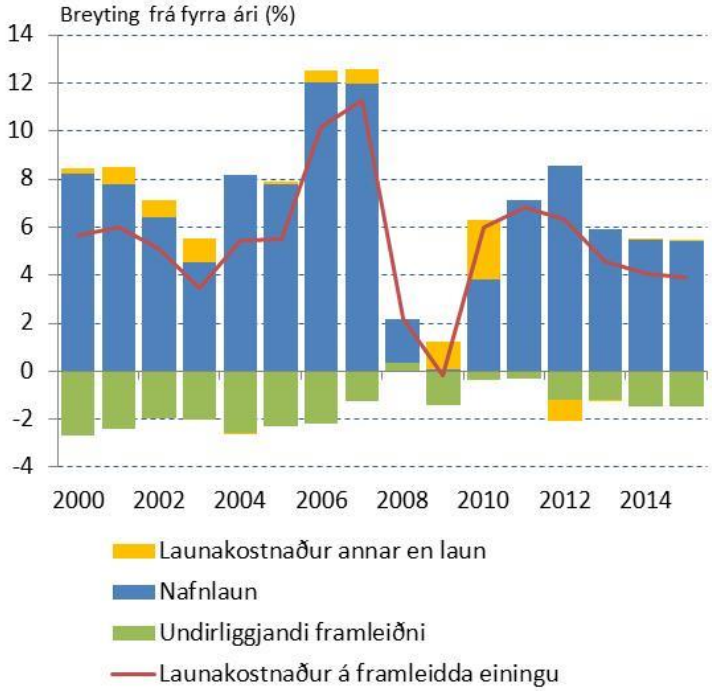

1. Framleiðniaukning kemur fram sem neikvætt framlag til hækkunar á launakostnaði á framleidda einingu. Grunnspá Seðlabankans 2013 - 15.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Launakostnaður á framleidda einingu í 23 þróuðum ríkjum

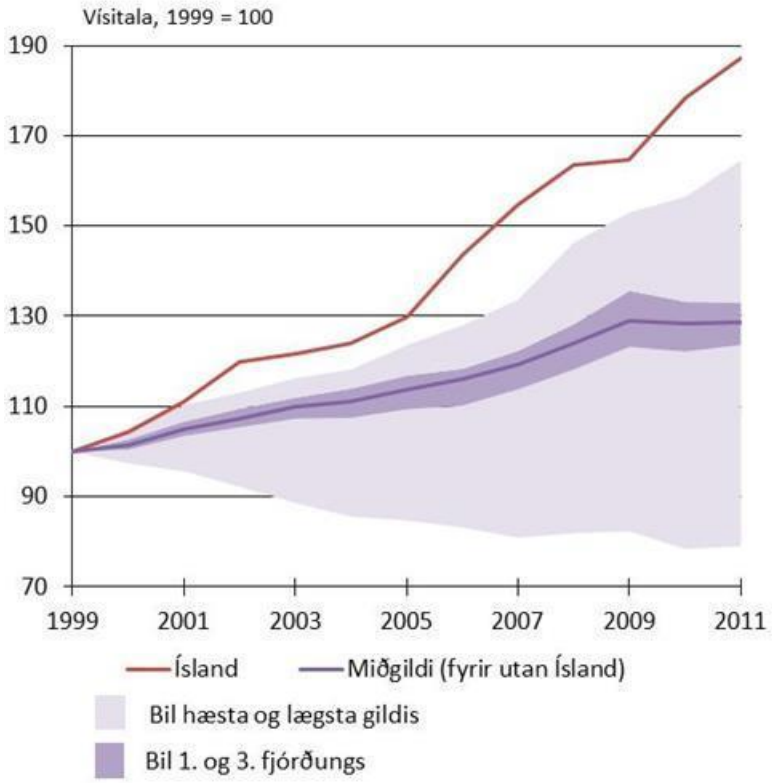

Heimildir: OECD, Seðlabanki Íslands.

Samningurinn 2011 ýtti undir verðbólgu ...

- Verðbólga og verðbólguvæntingar lækkuðu mikið frá 2009 og fram á fyrstu mánuði 2011
- Verðbólga jókst á ný er leið fram á vor með lækkun gengis og hækkandi olíuverði ...
- ... í kjölfar kjarasamninga tók hins vegar innlendur þáttur verðbólgunnar, undirliggjandi verðbólga og verðbólguvæntingar að aukast mikið á ný

Kjarasamningar 2011, launahækkanir og verðbólga

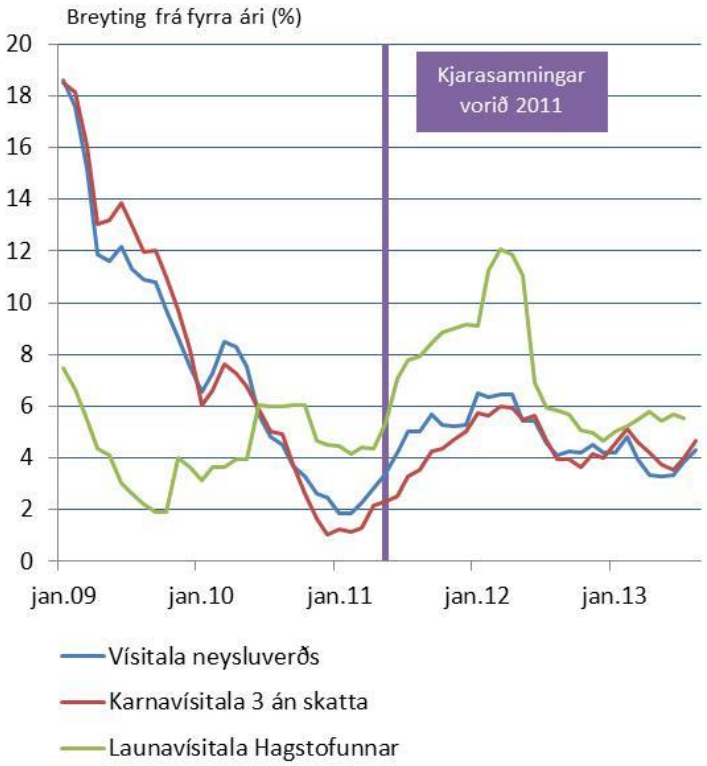

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Kjarasamningar 2011, innlend verðbólga og verðbólguvæntingar

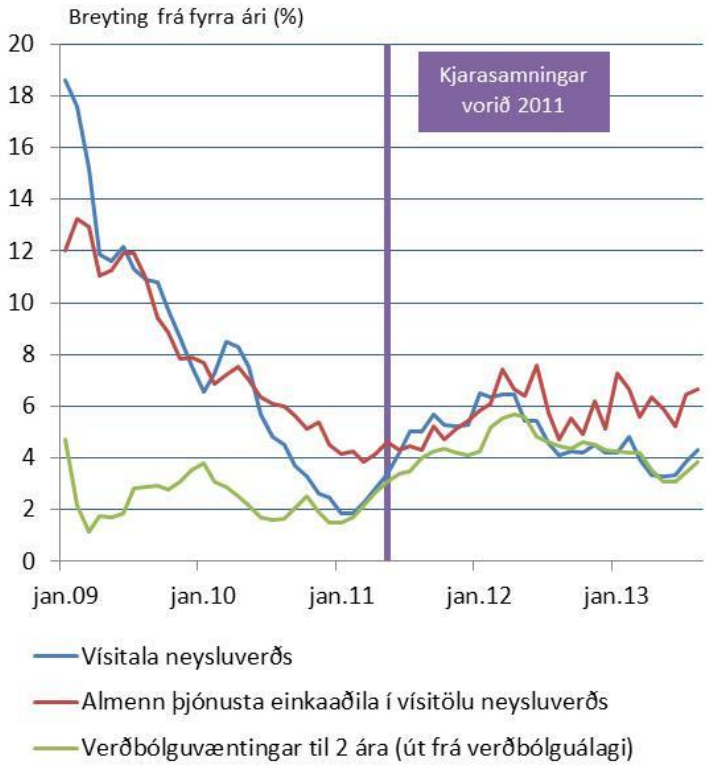

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

... og gróf undan bata á vinnumarkaði

- Viðsnúningur varð á vinnumarkaði seint árið 2010 – aðallega með fjölgun meðalvinnustunda en að einhverju leyti einnig með fjölgun starfa
- Kjarasamningurinn virðist hafa grafið undan þessum bata: fljótlega í kjölfarið fer meðalvinnustundum að fækka aftur og hlutfall starfandi lækkaði á ný

Kjarasamningar 2011 og vinnuaflseftirspurn

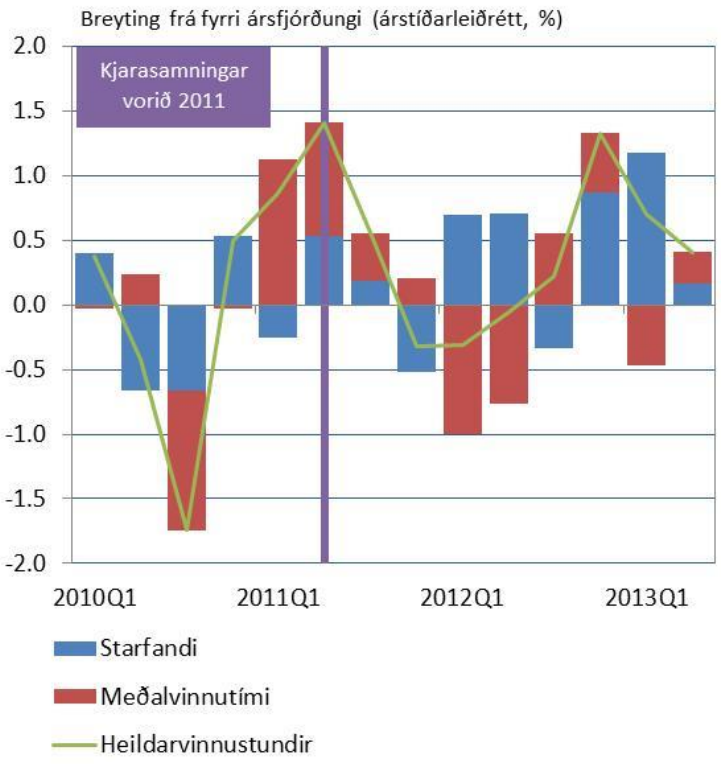

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Kjarasamningar 2011 og vinnuaflseftirspurn

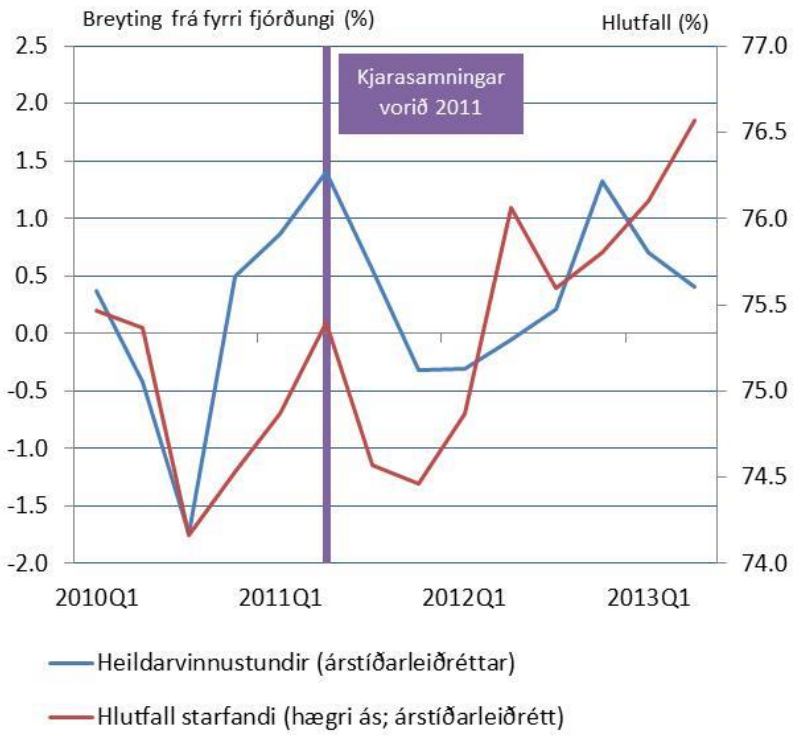

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.